

Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi/ Journal of Mesned Divinity Researches
ISSN 2667-7075 | e-ISSN 2687-3605 | <https://dergipark.org.tr/pub/mesned>
Cilt (Vol.) 11 Sayı (Issue 1) Bahar - (Spring) 2020

ARAŞTIRMA MAKALESİ | RESEARCH ARTICLE

(Bu Makalenin intihal içermediği benzerlik tarama programlarıyla teyit edilmiştir. / The similarity that this article does not contain plagiarism, has been confirmed by plagiarism checker programs.)

Gönderim Tarihi: 7.04.2020 | Kabul Tarihi: 20.05.2020

İslâm Kelâmcılarına Göre Mucize Kavramı ve İmâm Mâtürîdî'nin Hz. İsa'nın Mucizelerini Değerlendirişi

-According To Kalam Scholars, The Miracle And The Approach Of Mâtürîdî To The Miracles Of Jesus-

İbrahim BAKIR*

Atıf/Citation: Bakır, İbrahim. "İslâm Kelâmcılarına Göre Mucize Kavramı ve İmâm Mâtürîdî'nin Hz. İsa'nın Mucizelerini Değerlendirişi/ According To Kalam Scholars, The Miracle And The Approach Of Mâtürîdî To The Miracles Of Jesus". *Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi/ Journal of Mesned Divinity Researches*, (Bahar 2020-1): 215-239.

Öz:

Peygamberler, Allah'ın kendilerine verdiği görev olan peygamberliği en güzel şekilde ortaya koymaya çalışmışlardır. Bazen onların güzel ahlakları inanmayanlar için yeterli olmamış, peygamberlerden farklı deliller beklemişlerdir. Bu noktada Allah, peygamberlerini mucizeler ile desteklemiş, onları kavimleri önünde güçlü bir duruma getirmiştir. Bu mucizeleri gören insanlardan vicdan sahibi olanlar iman etmiş, mucizeleri gördüğü halde inanmayanların da küfürleri pekişmiştir.

Bu çalışmamızda mucize kavramının tanımı yapıldıktan sonra mucizenin özelliklerine geçilmiştir. Alelâde bir olayın mucize olarak isimlendirilmesi doğru olmayacağından, mucizelerin birtakım özellikleri anlatılmıştır. Daha sonra Kur'an'da doğrudan mucize kavramı geçmediği için mucize ile ilgili kullanılan kavramlar belirtilmiştir. Mâtürîdî'nin tefsirinden Hz. İsa (a.s) ile ilgili mucizeler aktarılmıştır. Hz. İsa'nın hayatını baştan sona mucize olarak gördüğü için Mâtürîdî tercih edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kelam, Mucize, Mâtürîdî, Hz. İsa, Harikulade.

Abstract:

Prophets have tried to carry out a prophecy, which is the duty given by Allah in the best way. Sometimes their morals were not enough for those who did not believe and expected different evidence from prophets. At this point, Allah backed up the prophets with miracles and made them strong in

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, ibrahimbakir@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2370-3951.

front of their tribes. Among those who have seen these miracles and the ones who are conscious had faith in God.

In this study, after the definition of the concept - miracle followed by the features of the miracle. As it is not right to call a miracle to a joint event, a couple of features of miracle have been explained. Later, as the concept of miracles is not directly mentioned in Qur'an, concepts related to miracles have been stated in this study. Then the relationship between miracle and magic has been stated, and miracles about Jesus have been quoted upon the explanation of Imam Maturidi. Maturidi has been chosen because he saw the life of Jesus as a miracle.

Key words: Islamic Theology, Miracle, Maturidi, Jesus, Preternatural.

1. GİRİŞ

İnsanlar, en başından beri fikreden, düşünen, medeniyet kurmaya çalışan varlıklardır. Kimi zaman fikirlerinde uzlaşmış, kimi zaman ayrılığa düşmüşler, bazen aralarında büyük savaşlar olmuş bazen de barış hâkim olmuştur. İnsanlar akıllarıyla doğru yola gitmeye çabalamışlar, bazı evrensel ilkelerde uzlaşsalar da bu yeterli olmamış, evreni doğru anlamlandırabilmeleri, sosyal düzeni en güzel şekilde kurabilmeleri için bir peygambere ihtiyaç duymuşlardır. İlahî tercih gereği dünyada imtihan olunmakta olan insanın doğru yolu kendi başına bulması -tarihi tecrübelerimize baktığımızda- çoğu zaman mümkün olamamıştır. Allah, mahza rahmetinden insanlara doğruyu gösterecek, onları karanlıklardan aydınlığa çıkaracak peygamberler göndermiş¹, bu imtihanda insanlığın en büyük umudu olarak peygamberleri ilâhî hikmetlerle donatmıştır. Her bir peygamber, bir diğerini teyit etmiş, onu desteklemiş ve şeriatlarda farklılıklar olabilirken, imanî ilkelerde her biri aynı hakikatleri getirmiştir. Akl-ı Selim sahipleri onların davetini doğrudan kabul ederken, nefsinin ve şeytanın telkinlerine uyan insanlar bu hakikate karşı çıkmış, onları reddetmiştir. Hatta onlar bu inkârla yetinmeyip nebîlerin şahsını ve tebliğini lekelemeye, onların risâlet iddialarını boşa düşürmeye çalışmış fakat Allah Teâlâ, peygamberlerini inkârcılara karşı türlü mucizelerle destekleyip muhafaza etmiş, risâletlerinin sübûtunu müsellemler hâle getirmiştir.

Mucizeler insanlık tarihinin en önemli olayları arasında yer almaktadır. Çünkü onun hem peygamberlerin doğruluğunu tasdik eden ilâhî bir vesika olması hem de her zaman aynı şekilde cereyan ettiğine şahit olduğumuz işlerin ihlal edildiğini gösteren olağanüstü hâller olması, bütün insanların ilgisini mucizelere yönelten bir faktör olmuştur. Nübüvvetin tüm insanlar için hayafî önemi haiz bir makam olduğu şüphe götürmez bir gerçektir. İlahî bir haber

¹ el-Bakara, 2/257.

getirdiğini iddia eden herhangi bir kimsenin bu iddiasının, ondan hiçbir delil istenmeden tasdik edilebilecek türden basit bir iddia olmadığı malumdur. Çünkü insanoğlu gerek bizzat müşahede ettiği, gerekse bizzat duyduğu, hissettiği kokladığı veya dokunduğu şeyleri kabule yatkınken, kendisinin henüz görmediği, ölümden sonra anca idrak edebileceği şeyleri görmeden kabul etmesi nefesine zor gelmektedir.² İnsanlar bu nev'i şeyleri tasdik edebilmek için çoğu zaman hârikulâde şeyler görmek istemiş, bazen görse bile gördüğü hârikulâde şeyler onu tatmin etmemiş ve iman etmemiştir.

Peygamberlik iddiası kâinatın yaratıcısının gönderdiği varlık olma iddiasıdır. Bu iddianın da ispatı mucize ile gerçekleşmektedir. Bu nedenle kelamcılar, mucizeyi peygamberlik iddiasını doğrulayan en önemli delil olarak görmüşlerdir.³

Mucizeler konusunda Hz. İsa'nın (a.s) konumu diğer bütün peygamberlerden ayrılmaktadır. Çünkü o doğumundan itibaren mucizelere muhatap olmuş, hayatının değişik aşamalarında farklı mucizelerle insanları dine davet etmiştir. En sonunda da anlaşılmayan bir şekilde ortadan kaybolmuş, onu çarmıha gerip öldürmeye çalışanlar öldürdükleri kişi hakkında net bir bilgiye sahip olamamışlar, Allah ise Hz. İsa'yı (a.s) katına yükselmiştir.⁴ Allah'ın Hz. İsa'yı katına yükseltmesi konusu hep tartışılmış, göğe mi yükseltildi, vefat mı etti sorusu netlik kazanmamıştır.

İmam Mâtürîdî, tarih boyunca Sünnî kelam üzerine etkisi en fazla olmuş birkaç kişiden birisidir. Onun olaylara yaklaşımı birçok kişi tarafından ilgiyle takip edilmiş ve değer verilmiştir⁵. Sünnî geleneğin 7. Asırdan itibaren itikadî mezhep imamı olarak kabul ettiği iki kişiden birisi olan⁶ Mâtürîdî'nin Hz. İsa (a.s.) hakkındaki görüşleri, mucizelerine bakışı, vefatının nasıl olduğu ya da nasıl olacağı sorularına verdiği cevaplar önem arz etmektedir.

² Fatih Kurt, İmam Mâtürîdî'ye Göre Bazı Âhiret Aşamaları, *Diyanet İlmî Dergi* 55 (2019), 642.

³ Mâtürîdî, Ebû Mansur Muhammed, *Kitabü't-Tevhîd*, Trc.: Bekir Topaloğlu, (İstanbul: İsam Yayınları, 2017), 393.

⁴ Nisa, 4/155-161.

⁵ Recep Önal, "Mâtürîdî'nin Hayatı, Eserleri Ve Kelam İlmî'ndeki Yeri," *Akademik İncelemeler Dergisi* 2003. 8/3, s.337.

⁶ Ahmet Ak, *Büyük Türk Âlimi Mâtürîdî ve Mâtürîdîlik*, (İstanbul: Bayrak Matbaası, 2008), 138-175.

2. İ' CÂZÜ'L-KUR'ÂN KAVRAMI VE İ' CÂZ TEORİLERİ

İ'câz Mucize, "herhangi bir şeye güç ve takat yetirememek, geri kalmak" manasına gelen "acz" kökünden türemiş bir kelimedir.⁷ Örfte ise bir şeyleri yapmanın tersi anlamında isim olmuş ve "kudret" kelimesinin zıddı bir anlam kazanmıştır.⁸ Mucize konusunda asıl aciz bırakan kişi mucize elinde zuhur eden kimse değil, onu yaratan Allah'tır.⁹ Kur'an'da bizzat mucize kelimesi geçmemekle beraber farklı kalıplarda yirmi bir yerde bu kelime geçmektedir. Hadislerde ise doğrudan "mucize" ifadesine rastlanmadıysa da farklı şekillerde kullanımı göze çarpmaktadır.¹⁰ Kur'an'da "mucize" ve "icaz" kelimeleri geçmemekteyse de a-cz kökünden gelen başka kelimeler mevcuttur. Ancak bu kelimeler ıstılâhî bir anlam kazanmış olan ve tarihsel süreçte kullanıla geldiğimiz "mucize" kavramı ile örtüşmemektedir.¹¹ Kur'an'da el-âyât,¹² el-beyyine¹³, el-sultan¹⁴, eh-hak,¹⁵ el-furkan¹⁶ gibi kavramların mucize anlamında kullanıldığı görülmektedir. Ayet kelimesi, sözlük anlamı olarak, apaçık alamet, bir şeyin varlığını ispat eden delil gibi anlamlarda kullanılmaktadır.¹⁷ Kur'an'da bu kavram birden fazla manaya gelecek şekilde kullanılmıştır. Mucize, nişan, işaret, ibret gibi anlamlara da gelen ayet kelimesi Kur'an'da 382 kez geçmektedir.¹⁸ Bazen söylediğimiz anlamları yansıtırken bazen de kıyamet alametleri, Kur'an'ın bölümleri gibi farklı anlamlarda da kullanılmıştır. Allah, peygamberlerine vermiş olduğu mucizeleri

⁷ İmâmu'l-Harameyn Abdullah b. Yûsuf el-Cüveynî, *Kitâbu'l-İrşâd ilâ Kavâidi'l-Edilleti fi Usûli'l-İtikâd*, Thk. Ahmed Abdurrahîm es-Sâyih (Kâhire: Mektebetu's-Sekâfeti'd-Dîniyye, 2009), 245.

⁸ Ebü'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed b. el-Mufaddal er-Râgıb el-İsfehânî, "Mucize" *el-Müfredât fi Ğaribi'l-Kur'an (Kur'an Kavramları Sözlüğü)*, Trc: Mustafa Yıldız (İstanbul:Çıra Yay. 2017), 674.

⁹ Cüveynî, *Kitabü'l-İrşâd*, 246.

¹⁰ Halil İbrahim Bulut, "Mucize" *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul, TDV Yayınları, 2005) 30:350-356.

¹¹ Bulut, *Nübüvvetin İspatında Mucize*, 53.

¹² el-A'raf, 7/106-108; Hud, 11/ 96; el-Kasas, 28/31-32.

¹³ el-A'raf, 7/73.

¹⁴ el-Kasas, 28/32; en-Nisa, 4/153; Hud, 11/96.

¹⁵ Yunus, 10/ 76.

¹⁶ el-Bakara, 1/ 53.

¹⁷ İsfehânî, *Müfredât*, 112,

¹⁸ Bulut, *Nübüvvetin İspatında Mucize*, 54; el-İsfehânî, *Müfredât*, 112; Ayrıca bkz. Çetin, Yavuz, "Âyet" *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul, TDV Yayınları, 1991) 4:242.

belirtmek için çoğu kez ayet kelimesini kullanmış, inkârcıların mucize taleplerinde ve bu taleplere verdiği cevaplarda da bu kelimeyi kullanmıştır. ¹⁹ Âyet kelimesi ile Allah bazen de "delil" manasını kastetmiştir. Kur'an'daki kullanımlarına baktığımızda genelde Allah'ın varlığının delili olarak kullanımı göze çarpmaktadır. ²⁰ Beyyine kelimesi, "ayrılmak, uzaklaşmak ve ayırmak, uzaklaştırmak" anlamındaki b-y-n veya "açık seçik olmak, açık seçik hale getirmek" anlamındaki beyân kökünden sıfat olup "apaçık delil, hüccet, kesin belge" demektir. ²¹ Kendisi gayet açık ve aşikâr olan bir davayı açık bir şekilde ispat eden, yani kendisi açık, gayrını açıklayıcı vasıfta olan açık bir delildir. ²² İddia sahibinin iddiasını sağlam bir şekilde açık-seçik ortaya koyduğu için peygamberlerin mucizelerine de "beyyine" denilmiştir. Kur'an'da beyyine 20 defa geçmektedir. Akli ve nakli delil, tarihi olaylar, nübüvvet müessesesi, açık belge, Hz. Muhammed (s.a.v) veya Hz. Salih'in (a.s) deve mucizesi gibi anlamlara gelmektedir. Çoğulu olan "beyyinât" kelimesi ise elli iki yerde geçer. ²³ Yalın anlamda kullanıldığında "mucize" anlamına gelmektedir. ²⁴ Burhân kelimesi, Arapçada "berraklaştırmak, anlaşılır hale getirmek, bir şeyi delil getirerek ispat etmek" anlamlarına gelen "b-r-h" veya "b-r-h-n" köklerinden türeyen bir kelimedir. "Doğruluğu devamlı olan; gizliliği, kapalılığı bulunmayan durum" anlamlarına gelir. ²⁵ Kur'an'da sekiz yerde geçmektedir. ²⁶ "Doğru ile yanlış birbirinden kesin olarak ayıran delil" manasında kullanılır. Hz. Mûsâ (a.s) ile ilgili bir Âyet-i Kerimede kullanılan burhân kelimesi tesniye(ikil) olarak kullanılıp, el ve âsâ mucizelerini nitelemektedir. Sultan kelimesi, sözlük manası olarak üstün kılmak, kudretli kılmak ve bela etmek gibi manalara gelen s-l-t kelimesinin ismi tef'îl kalıbından gelen sultan kelimesi, "güç ve yetki sahibi olma, hâkimiyet kurma gibi manalara gelmektedir. Bir diğer kullanımda ise "delil, burhân, mucize" gibi bir kullanıma

¹⁹ el-Bakara 2/118.

²⁰ el-Bakara 2/164.

²¹ Bekir, Topaloğlu, "Beyyine" *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul, TDV Yayınları,1992) 6:96.

²² Elmalılı Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, (İstanbul: Fazilet Neşriyat,2015) 1:405.

²³ Muhammed Fuad Abdülbakî, "b-y-n" *el-Mu'cemü'l-Müfehres*, nşr: Muhammed Nedim, (Kahire:Dâru'l-Hadîs, 1945).142-143.

²⁴ el-Bakara 2/87, 92, 253; Âl-i İmran, 3/183-184; en-Nisa 4/153; el-Mâide 5/32.

²⁵ İbnu'l-Esîr, Ebü'l-Hasen İzzüddîn Alî b. Muhammed b. Muhammed eş-Şeybânî el-Cezerî, *en-Nihâye fî Garîbi'l-Hadîs ve'l-Eser*, (Kahire: el-Mektebetu'l-İslâmiyye, 1963), I:112.

²⁶ Muhammed Fuad Abdülbakî, "Burhân" *el-Mu'cemü'l-Müfehres*, (Kahire:Dâru'l-Hadîs, 2001) 287.

sahiptir.²⁷ Mucizeye bakan tarafıyla sultan, inanmamaya azmetmiş kimseleri hakikati neredeyse kabule zorlayıcı güce sahip olan delil, güç manasına gelir.²⁸ Sultan kelimesi Kur'an'da 37 yerde geçerken genel manada kesin delil ve hüccet olarak kullanılmıştır.²⁹ Şeytanın insanlara bir zorlaması olmadığını anlatırken,³⁰ bazen de Hz. Mûsâ'ya verilen mucizelerle alakalı sultan kelimesinin kullanıldığını görmekteyiz.³¹ Kur'an'da yukarıda kullanılan kavramlardan başka kavramların da mucize yerine kullanıldığı ifade edilmiştir.³² "el-hak" ve "el-furkan" kelimelerinin başkaca manalara geldiğini dile getiren müfessirler de vardır.³³ Bu bakımdan bu terimin "ayet, beyyine, burhân ve sultan" kelimeleri gibi kesin olarak mucize manasına gelen kavramlar tercih edildi. El-hak ve el-furkan kelimelerinin detaylı incelemesi bu çalışmanın dışında kalmaktadır.

Mucize tanım olarak "ظهور امر خارق للعادة قصد به اظهار صدق من ادعى انه رسول من الله تعالى"³⁴ "Peygamberliğini iddia eden bir kişinin elinde onun peygamberliğinin doğruluğunu tasdik için harikulade (olağanüstü) herhangi bir işin ortaya çıkması" şeklinde geçmektedir. Bir başka tanım da ise, "peygamberlik iddiasının doğruluğunu ispat etmek için peygamberin elinde ortaya çıkan, Allah tarafından yaratılan ve tabiat kanunlarına aykırı olan, bir benzerini başkasının getirmeye aciz kaldığı olaydır".³⁵ Şeklinde daha kapsamlı bir tanım yapıldığını söyleyebiliriz. Mâtürîdî'ye göre ise, peygamberlik iddiasında bulunan kişinin, sözlerinin sıdkına delil olarak, peygamberliğini diğer insanlara duyurduğu sırada, beşerî gücün üstünde ve tabiat kurallarına aykırı olarak ortaya koyduğu aklî, hissî veya haberî delillere mucize denilmektedir.³⁶

²⁷ İsfehânî, *el-Müfredât*, 238.

²⁸ Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr b. Ferh el-Endülüsî, *el-Câmi' li-Ahkâmî'l-Kur'ân*, (Thk. Muhammed İbrahim el-Hıfânî, Mahmud Hâmid Osman), (Kahire: Dâru'l-Hadîs, 1426/2005), 4:233.

²⁹ en-Nisa, 4/153; Hud, 11/96; es-Sâffat, 37/156; Mu'min 40/35.

³⁰ el-Hicr 15/42.

³¹ el-Mü'min, 40/23.

³² Bulut, *Nübüvvetin İspatında Mucize*, 38-43.

³³ Bilal Atik, *Kur'ana ve Sünnete Göre Nübüvvet Bağlamında Değişmeyen Sünnetullah Olarak Mucize Olgusu (Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2018)* 27-32.

³⁴ Sa'düddîn Mes'ûd b. Fahriddîn Ömer b. Burhâniddîn Abdillâh el-Herevî el-Horâsânî et-Teftâzânî, *Şerhu'l-Akaid*, Trc. Talha Hakan Alp (İstanbul: Rihle Kitap Yay. 2011), 265.

³⁵ Teftâzânî, *Şerhu'l-Makâsîd*, (Kum, 1409-1989), II, s.175.

³⁶ Mâtürîdî, *Kitabü't-Tevhid*, 393.

Mucizenin ne tür bir bilgi ifade ettiği tartışılmıştır. Mucizenin gerekli şartları taşıması hâlinde peygamberin doğruluğunu kanıtlaması bazı kelâmcılara göre zorunlu bilgi ifade etmektedir.³⁷ Kelâmcıların çoğu ise mucizenin bilgi değerinin istidlâlî bilgi olduğunu kabul eder. Mucizenin zorunlu bilgi ifade ettiğini söyleyenler de bu sonuca istidlâl ile ulaşmışlardır. Buna göre çoğunluğun ifadesi daha doğru durmaktadır.³⁸

Ehl-i sünnet âlimleri arasında, selim akıl sahiplerinin mucizeye gerek kalmadan peygamberin ahlakından söz, fiil ve güzel hasletlerinden onu tanıyacağı hususunda söz birliği vardır peygamberlerin mucize göstermeleri Allah'ın bir lütfu ve insanlara ikramıdır. İmam Mâtürîdî Hz. Muhammed'in (s.a.v) mucizelerini aktarırken onların realite olduğunu, Allah'ın hasımlarını susturması için peygamberlerine verdiği bir armağan olduğunu ifade eder. Bunun yanında her peygamberin mucize göstermese bile kavimlerini ikna edecek birçok üstün vasıflarla yaratılmış olduğunu bildirir.³⁹ Hz. Muhammed'in (s.a.v) risâletini anlatırken ahlakını, faziletini sîretini ön planda tutar.⁴⁰ Mu'tezîle ise peygamberin ahlaklı olmasının ve doğru sözlü olmasının önemli olduğunu belirttikten sonra bunların tek başına yeterli olmayacağını, peygamberin mucize ile teyit edilmesi gerektiğinin zorunlu olduğunu belirtir.⁴¹

Mucize bir harikulâdedir. Harikulâde, "hârik" ve "âdet" kelimelerinin birleşmesi ile oluşmuş bir kelimedir. Sözlükte "delmek, yırtmak; aşmak" anlamlarına gelen h-r-k kelimesinin sıfatı olan "hârik" ile "alışılmış olan şey" manasındaki âdet kelimelerinden oluşmuştur. "Herkes tarafından alışılmış ve normal kabul edilmiş olan şeylerin üstünde, olağan üstü" manalarına gelmektedir.⁴² Tabiatta Allah'ın koyduğu kurallar (sünnetullah) geçerlidir. Burada

³⁷ Ebu Bekir Muhammed İbn Fürekan, *Mücerredü Mâkâlâtî's-Şeyh Ebi'l-Hasan el-Eş'arî*, thk. Daniel Gimaret (Beyrut: Daru'l-Meşrik, 1987) 177; Yunus Eraslan, "İlham Bağlamında Eş'arî Kelâm Okulunun Tasavvuf İlişkisi," *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (2/2019), 6/11, 690.

³⁸ Halil İbrahim Bulut, "Mucize" 353.

³⁹ Mâtürîdî, *Kitabü't-Tevhîd*, 187-188.

⁴⁰ Kemal Işık, *Maturîdî'nin Kelâm Sisteminde İman Allah ve Peygamberlik Anlayışı* (Ankara: Fütüvvet Yayınları, 1980) 120.

⁴¹ Ebü'l-Hasan Kâdî'l-kudât Abdülcebbâr b. Ahmed b. Abdülcebbâr el-Hemedânî Kâdî Abdülcebbâr, *Şerhu'l Usûli'l-Hamse*, (nşr: Abdülkerîm Osman)(Kahire: 1988) 568; Halil İbrahim Bulut, *Nübüvvetin İspatında Mucize* (Ankara: Araştırma Yayınları 2006) 51.

⁴² Mehmet Said Özalvarlı, "Hârikulâde", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınevi, 1997), 16:181.

önemli nokta bu kuralların Allah tarafından koyulmuş olduklarıdır ve kudreti ile dilediğinde bunları değiştirebileceğidir. Allah'ın fiilleri her zaman aynı şekilde yaratması, onları hiçbir zaman değiştirmeyeceği anlamına gelmemektedir. Burada filozoflar ile kelâmcılar arasında bir hilaf söz konusudur. Filozoflar sünnetullahın hiçbir surette değişmeyeceğini savunurken kelâmcılar fizik kurallarının Allah'ın dilediği takdirde değişebileceğini kabul etmektedirler.⁴³

Harikulade olaylar genellikle altı bölüme ayrılmaktadır.⁴⁴ Bu olaylar Allah'a inanan kulların elinde gerçekleşen ve inkârcıların elinde gerçekleşen olarak da sınıflandırılabilir.⁴⁵ Hârikulâde durumları kısaca ele alacak olursak; İrhas, ileride peygamber olacak kişilerin peygamberlikten önce gösterdikleri olağanüstülüklerdir. Keramet, Velilerden sadır olan olağanüstü hallerdir.⁴⁶ Maunet, Müminlere yapılan ilâhî yardımlardır. İstidrac, Müslüman olmayanların elinde zuhur eden ve kendilerini doğru yolda sanmalarını sağlayan harikulâdedir. Sahibini ateşe yaklaştırmaktadır. Zalim, kâfir ve azgın kişilerin yavaş yavaş cehenneme yaklaştırılması ve bu sırada onlara bazı geçici imkân ve başarıların verilmesidir. İhanet ise kâfirlerin elinde muratlarının hilafına gerçekleşen harikuladelerdir. Mesela peygamberlik davasında olan bir kimsenin mucize olarak tek gözü kör bir insanı iyileştireceğini söyleyip diğerini de köreltmesi verilebilir.⁴⁷

3. MUCİZENİN TEMEL ÖZELLİKLERİ

Mucize, harikulade bir durumdur. Kâfirlerden bazıları, el çabukluğu, büyü, hokkabazlık gibi harikulâde olmayan ancak insanların böyle zannettikleri şeyler ile mucizeyi karıştırmışlardır. Bir peygamber kendilerine geldiğinde onu sihirbazlıkla nitelmişler, büyücülük yapmakla itham etmişlerdir. Sihir kelimesi sözlükte "bir şeyi olduğundan başka türlü göstermek, aldatmak, oyalamak; birinin ilgisini çekmek, gönlünü çelmek" anlamlarına gelir. Ancak mucize ol-

⁴³ Özalvarlı, "Hârikulâde" 16:181; İlhan Kutluer, "Determinizm" *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınevi, 1994), 9:217.

⁴⁴ Osman Karadeniz, *İlim ve Din Açısından Mucize*, İstanbul: İFAV Yay. 2018, 59; Teftâzânî, *Şerhu'l-Makâsıd*, 2:149-150.

⁴⁵ Ebû Abdillâh Ebü'l-Fazl Fahrüddîn Muhammed b. Ömer b. Hüseyin er-Râzî, *Mefatihü'l-Gayb*, Ankara: Akçağ Yay. 1988, 5:682-683.

⁴⁶ Nureddin es-Sabunî, *Mâtürîdîye Akaidi, Trc.: Bekir Topaloğlu*, (İstanbul: İFAV Yayınevi, 2015), 112.

⁴⁷ Özalvarlı, "Hârikulâde", 16:185.

gusu asla sihre benzememektedir. Bir büyücü, el çabukluğu ile diğer insanların yapamadığı şeyleri yapıp bununla kendisine dayanak sağlayarak kendisinin bir peygamber veya ilahî bir görevle gönderilmiş bir kişi olduğunu iddia edebilir. Bu sebeplerden dolayı olağanüstü değerlendirilen hadiselerin mucize olup olmadığına anlayabilmek için, bazı şartlar vardır. Konuyla ilgili eserleri incelediğimizde şartlar üzerinde tam bir ittifak olmamasına karşın, mucize ile ilgili temelde bulunması gereken bazı özellikler zikredilmiştir. Bu şartları şöyle özetleyebiliriz:

3.1. Kaynağının İlahî Olması

Mucizenin en önemli görülen kısmı kaynağı bakımından aidiyet problemidir. Çünkü muhatap kitle kaynağı mucize elinde ortaya çıkan kişiye atfettiği zaman sahibini büyücülükle veya sihirbazlıkla itham etmişlerdir. Asıl kaynağın Allah olduğunu görebilseler zaten iman etmelerinin önünde bir engel kalmayacaktır.⁴⁸ Aklen incelendiğinde mucizeler, insanların kendi güçleriyle yapabildikleri şeylerden değildir. Kendi elinde mucize zuhur eden kişi de bunu kendisine değil her şeyi yaratan Allah'a atfetmektedir. Bu durumda o kişiye inanmak ve tasdik etmek insan mantığına da uygun gelmektedir. Naklen ise, "*Allah'ın izni olmadan hiçbir peygamber mucize getiremez.*"⁴⁹ Âyet-i kerimesi bizlere mucizelerin insan eseri olamayacağını, kaynağının tamamen ilâhî olduğunu göstermektedir. Bazı ayetlerde mucizelerin yaratılmasıyla ilgili peygamberlere de atıf varsa da⁵⁰ gerçek fail her zaman Cenabı Hak'tır. Çünkü mucizelerin veya herhangi bir şeyin yaratılmasında Allah dışında hiçbir kimsenin doğrudan müdahalesi söz konusu değildir.⁵¹

Mucize getirmenin en önemli gayesi, nübüvvet iddiasının temellendirilmesini yapmaktır. Bu açıdan bakıldığında mucize, nebi olduğunu iddia eden kişinin iddiasının Allah tarafından teyit edilmesidir. Bu desteklemenin nasıl olacağı konusunda ihtilafa düşülmüştür. Allah'ın desteği olan tasdik ya sözlü ya da fiili olmalıdır. Allah'ın bizzat konuşarak peygamberini doğrulaması beşerî planda imtihana aykırı olduğundan onu fiilleriyle desteklemesi mümkün

⁴⁸ Cürcâni, Seyyid Şerif, *Şerhu'-Mevâkıf*, Trc. Ömer Türker (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yay. 2005) 3, 399, 400, 401; Âmidî, Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed b. Sâlim, *Ebkârü'l-Efkâr fî Usûlu'd-Din*, Thk. Ahmed Ferid el-Mezîdî, (Beyrut, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2002) IV:17.

⁴⁹ er-Ra'd 13/38; el-Mü'min 40/78.

⁵⁰ el-Bakara 2/49.

⁵¹ Bulut, *Nübüvvetin İspatında Mucize*, 22; Cüveynî, *Kitabü'l-İrşâd*, 246.

olmaktadır. Geçmiş peygamberleri de incelediğimizde, sözlü tasdik yerine fiili tasdikin geçerli olduğunu görmekteyiz.⁵²

Peygamber mucizesi olarak; elini başının üzerine koyduğunda hasımların bunu yapamaması olduğunu söylese, gerçekten de peygamber elini başına koyduğunda hasımları koymaya güç yetiremese bu da mucize kapsamına girmektedir. Çünkü normal şartlar altında müşrikler bu eylemi yapabilecekken, Allah eylem gücünü o anlık almış ve fiili yapmalarını engellemiştir.⁵³ Bu durum bir fiili yapabilecekken terk etmeye mecbur bırakmaktır ve bilfiil mucize yerine geçmektedir.

Mucizenin kaynağının Allah olmayıp peygamberin kendisi olduğunu iddia edenler de vardır. Daha çok İslam felsefecileri bu konuda görüş belirtmektedir. İbn-i Sina'ya göre, peygamberde eşyanın özüne etki edebilme kabiliyeti mevcuttur. Bu tesir gücü ile maddeye tesir eder ve onu olduğu suretten farklı bir şekilde gösterebilir. Bu da onun mucizesi olur.⁵⁴ Ancak mucize ile ilgili ayetler incelendiğinde durumun böyle olmaktan uzak olduğu görülmektedir. Çünkü müşriklerin mucize taleplerine karşı Hz. Muhammed, kendisinin de bir insan olduğunu ve mucizenin kendi elinden gelen bir iş olmadığını bildirmiştir.⁵⁵ Eğer İbn-i Sina'nın kastettiği gibi peygamber kendi isteği ile eşyaya nüfuz edip dilediği şekle sokabilseydi bu isteklerine karşı böyle bir şey söylememesi bekle-nirdi.

3.2. Harikulade Olması

Harikulade kavramının yukarıda tanımını vermiştik. Bir eylemin mucize sayılabilmesi için onun mutlaka harikulade bir şekilde meydana gelmesi gerekir. Herkesin yapabileceği tarzda olan eylemler kimseyi etkilemez. Bir insan herkesin yapabileceği bir işi yapıp bunu mucizesi olarak aktarsa abesle iştiğal etmiş olur ve tasdik edilmesi de asla söz konusu olmaz. Çünkü bir kişi eğer peygamberliğini iddia ediyorsa muhakkak insanları ikna edebilecek bir harikuladeliğe sahip olmalıdır. Güneşin her sabah doğması veya her baharda ağaçların yeşermesi, çiçeklerin açması gibi olağan şeyler peygamberin doğruluğuna

⁵² Bulut, *Nübüvvetin İspatında Mucize*, 21.

⁵³ Cürcanî, *Şerhu'-Mevâkıf*, 3:399; Âmidî, *Ebkâru'l-Efkâr*, 417.

⁵⁴ Metin Pay, "İslam Düşüncesinde Bazı Mucize Telakkileri", *Diini Araştırmalar Dergisi*, 18/47, (Temmuz - Aralık 2015): 159.

⁵⁵ e l-İsra 17/93.

de lalet etmez. Mucizede mutlaka diğer insanları aciz bırakan bir yönün olması gerekir.

3.3. Bir Benzerinin Meydana Getirilmesinin Mümkün Olmaması

Getirilen mucizenin bir benzerini sıradan insanların da getirdiğini düşünelim. Bu takdirde mucize ile iddia edilen şeyler batıl olacaktır. Çünkü mucizenin olmazsa olmaz şartı, hasmın bunu getirmeye güç yetirememesidir.⁵⁶

3.4. Peygamberlik İddiasına Muvafık Olarak Ve Meydan Okuma (Tehaddî) İle Meydana Gelmesi

Mucizeler, peygamberlerin iddiasını doğrulamak üzere Allah'ın bir fiili olduğundan, peygamberi yalanlayan ve iddiasını çürüten hiçbir durum onun sıdkına delil olamaz.⁵⁷ Bu minvalde 'Amr b. Bahr el-Câhız (ö. 255/868) bir örnek vererek konuyu açıklığa kavuşturur: Şiddetli bir göz ağrısına tutulmuş kişi doktora gitse ve doktor onu birtakım ilaçlarla tedavi etse, sonra da bu tedavinin nübüvvet mucizesi olduğunu söyleyip inanılmasını beklese o kişiye inanılmaz, yalanlanması gerekir. Ancak başka bir kişi hiçbir tedavi uygulamadan ve müdahale etmeden, "*Allahım! Şu peygamberlik iddiamda doğru isem şu hastanın gözlerini iyileştir*" diyerek dua etse ve duası kabul edilip kişi iyileşecek olsa bu durum o kişinin peygamberliğine delil teşkil eder ve inanılması gerekir. Başka bir örnekte de bir kişi aklından bir kaside geçirse, aynı kasideyi karşısındaki kişi harfi harfine söylese onu vahiyden başka bir yolla elde edemeyeceği malumdur.⁵⁸ Peygamberlik iddiasındaki kişi, mucize olarak ölü dirilteceğini söylese de dağı kaldırmak gibi o konuyla alakasız bir mucize gösterse, bu onun doğruluğuna delil olmaz.⁵⁹

Mucize ile ilgili meydan okuma (tehaddî) şartı da ekseriyetle gerekli görülmiştir. Bâkillânî, mucizenin olmazsa olmaz şartlarından birisi olarak saymış, meydan okuma (tehaddî) olmayan hiçbir harikulâdenin mucize olamayacağını söylemiştir.⁶⁰ Cüveynî de tehaddîyi gerekli görmüş, susan ve hiçbir mu-

⁵⁶ Ebü'l-Muîn Meymûn b. Muhammed b. Muhammed b. Mu'temid en-Nesefî, *Tebîrâtü'l-Edille* (Kâhire, Dâru'l Kütübî'l-İlmiyye 2011) 690.

⁵⁷ Bâkillânî, *Kitâbü'l-Beyân*, 46-47-48.

⁵⁸ Bulut, *Nübüvvetin İspatında Mucize*, 32.

⁵⁹ Cürcânî, *Şerhu'-Mevâkıf*, 3:400.

⁶⁰ Bâkillânî, *Kitâbü'l-Beyân*, 94.

cize talebinde bulunmayan kimseyi örnek göstererek bu kişiden olağanüstü haller sâdır olsa da bu fiillere mucize denilmeyeceğini belirtmiştir.⁶¹

3.5. Peygamberin Mucizesinin Onu Yalanlar Şekilde Meydana Gelmemesi

Peygamberin mucizesinin kendi iddiasını yalanlamaması, tasdik etmesi gerekmektedir. Mesela bir peygamber "*benim iddiam şu ağacın konuşmasıdır*" dese ve o ağaç dile gelip "*sen yalancı peygambersin*" dese bu peygamberliğin sıdkına bir delil teşkil etmez.⁶² Bu konuda ölüleri diriltmekte bir şüphesini dile getiren Cürcânî, ölünün diriltilmesi ile mucize gerçekleşir, ancak ölü kişi, diriltenden kişinin peygamber olduğunu reddetse bile bu iddia sahibinin iddiasını yalanlamaya yetmeyeceğini söyler. Çünkü iddia sahibi ölüyü dirilteceğini vaat etmiş ve vaadi gerçekleşmiş olur. Dirilen kimsenin inkârı ise dirilenin kendisi ile alakalı bir husustur.⁶³ Peygamber olduğunu iddia eden kimse tek gözü kör olan birisini iyileştireceğini söylese ve diğer gözü de kör etse bu durum o kişinin yalancı olduğunu gösterir. Burada da harikulâde bir durum vardır ancak bu peygamberlik iddiasındaki kişinin iddia ettiği mucizenin tersi bir durum olarak gerçekleşmiştir.

3.6. Mucizenin Nübüvvet İddiası Anında ya da İddiadan Hemen Sonra Meydana Gelmesi

Mucizenin nübüvvet iddiası anında ya da hemen sonra gelmesi de şart koşulmuş ve bunun şart koşulmasında bir ihtilaf söz konusu olmamıştır.⁶⁴ Peygamber, "*İddiam öncelerde yapmış olduğum şu olağanüstü şeydir*" diyerek geçmişe atıfta bulursa bu geçerli değildir. Yapmış olduğu şeyin büyüklüğüne bakılmaksızın o kişiden tekrar bu işi yapması istenir. Eğer aciz kalırsa iddiasında sadık olmadığına hükmedilir.⁶⁵

⁶¹ Cüveynî, *Kitabü'l-İrşâd*, 250.

⁶² Neseî, *Tebîrâtü'l-Edille*, 690.

⁶³ Cürcânî, *Şerhu'-Mevâkıf*, 3:402.

⁶⁴ Cürcânî, *Şerhu'-Mevâkıf*, 3:402.

⁶⁵ Cürcânî, *Şerhu'-Mevâkıf*, 3:402.

4. HZ. İSÂ'NİN (A.S) MUCİZELERİ

Mucizeler denilince akla ilk gelen peygamberlerden Hz. İsa'nın hayatı baştan sona mucizedir.⁶⁶ Babasız dünyaya gelmesi, beşikte konuşması daha en başta onun farklı bir insan olduğunu göstermektedir. Hz. İsa'nın mucizelerini Mâtürîdî'nin eserlerinde geçtiği şekilde inceledik.

Hz. İsa'nın mucizelerine uzun bir yer ayıran Mâtürîdî, Bakara Suresi'nde geçen "*Meryem oğlu İsa'ya da açık deliller (beyyinat) ve mucizeler verdik, Onu Ruh'u'l-Kudüs ile destekledik.*"⁶⁷ Âyet-i Kerimesindeki "beyyinat" kelimesini açıklar. Bu kelimeye "kesin deliller" manası veren Mâtürîdî, kuş şeklindeki toprağı canlandırması, ölüleri diriltmesi, körü-alacalıyı iyileştirmesi ve evde biriktirenlerden haber vermesi mucizelerini örnek verir. Hz. İsa, insanlara çok çeşitli mucizeler ile gelmiş bir peygamberdir. Babasız dünyaya gelmesi, beşikte konuşması ve kendisinin Allah'ın kulu olduğunu beyan etmesi hiçbir peygambere verilmemiştir.⁶⁸ Mâtürîdî, göğe yükseltme mucizesini de ekleyerek, onun mucizelerinin her birinin hissî mucize olduğunu söyler.⁶⁹

Ruhu'l-Kudüs'ün Cebrail (a.s) olduğunu belirten Mâtürîdî, Bu desteklemenin günahattan uzak tutulup korunması olduğunu belirtir. Mâtürîdî, Ona hiçbir şeytanın musallat olamadığını hatta yaklaşmadığını da aktarmaktadır.⁷⁰

Hristiyanların Hz.İsa'ı (a.s) ilah edinmelerinin iki sebebinden bahseden Mâtürîdî, birinci sebep olarak babasız dünyaya gelmesini, ikinci sebep olarak da elinde mucizelerin zâhir olmasını göstermektedir.⁷¹ Hz. İbrahim(a.s) "*Benim Rabbim hayat veren ve öldüren*"⁷² buyurmuştur. Bu sözü gören Hristiyanlar, Hz.İsa'nın (a.s) da ölüleri dirilttiğini gördüğünde onu İlah edindiklerinde Hz. İbrahim'in (a.s) bu sözünü de delil getirmişlerdir. Bununla teşbih inancına vardıklarını bildiren Mâtürîdî, İsa'yı uyurken ve yiyip içerken de gördüklerini söyler. Buna binaen Allah'ı da bu şekilde düşünmüş olacaklarını söyler.⁷³ Mucizeleri görmenin ifrat ve tefrit boyutunu ıskalayan Yahudilik ve Hristiyanlık ya

⁶⁶ Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'ân*,2:341.

⁶⁷ el-Bakara, 2/87.

⁶⁸ Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'ân* 2:341.

⁶⁹ Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'ân*, 2:341.

⁷⁰ Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'ân*, 1:201.

⁷¹ Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'ân*, 2:354.

⁷² el-Bakara, 2/258.

⁷³ Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'ân*, 2:354.

gereken değeri vermemiş ya da aşırı bir değer yükleyerek Allah'ın ulûhiyetine yakışan vasıfları peygamberlerine yüklemişlerdir. Hristiyanların gözden kaçırdıkları husus şudur ki: Hz.İsa (a.s) o kuşlara can vermemiş, sadece çamurdan şekil vermiştir. Bunu sıradan bir mahlûk da yapabilir. Onlara can verip uçuran ise Allah'tır. Doğuştan körleri ve alaca hastalarını iyileştirmesi de tamamen böyledir. Bunların hepsi Aziz ve Hâkim olan Allah tarafından gerçekleştirilmiştir. Ancak risâletine alamet olması için bu gibi harikuladeleri Hz.İsa'nın (a.s) elinde ortaya çıkarmıştır.⁷⁴

4.1. Hz. İsa'nın (a.s) Kelime ve Ruhullah Oluşu

K-l-m kökünden gelmekte olan "kelime", yazı, söz ve resmin bıraktığı anlam, manasına gelmekle birlikte "yaralamak" anlamı da vardır.⁷⁵ Kelam ilmi de ismini k-l-m kökünden almıştır. Allah'ın konuşması ifade edilirken de "kelâm sıfatı" terkibi kullanılmaktadır.⁷⁶ Ruh kelimesi de "gitmek, geçmek; havanın rüzgârlı olması anlamlarından gelmektedir. Terim olarak "canlılarda hayatı sağlayan unsur" anlamındadır.⁷⁷ "O mâbette durmuş namaz kılarken melekler ona şöyle seslendiler: "Allah'ın bir kelimesini tasdik edici, efendi, iffetli ve sâlih kullardan bir peygamber olarak Yahyâ'yı Allah sana müjdeliyor."⁷⁸ Âyet-i Kerimesinde geçen "kelime" ifadesine odaklanan İmâm Mâtürîdî, Hristiyanların Hz. İsa'yı (a.s) ilâh edinirken "O Allah'tan bir kelimedir"⁷⁹, "O Allah'tan bir ruhtur."⁸⁰ Âyetlerinden hareketle Hz. İsa'nın (a.s) Allah'ın oğlu olduğunu öne sürdüklerini söylemektedir. Bu ayetteki ifadelerin kendi batıl iddialarını doğrular surette olduğunu zannetmişlerdir. Ancak bunun sadece Allah'tan Hz. İsa'ya (a.s) bir ikram olduğunu belirten Mâtürîdî, Hristiyanların bu konuda yanıldıklarını belirtir. Onların Hz. İsa'yı (a.s) Allah'ın bir parçası gibi görme eğiliminden dolayı bu yanlış düşüğünü belirten Mâtürîdî, bu inancın İslamla bağdaşmadığını belirtir.⁸¹ Ruhullah teribinin saygınlık ve üstünlük ifade ettiğini

⁷⁴ Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'ân*, 2:354.

⁷⁵ el-İsfehânî, *Müfredâtu Elfâzi'l-Kur'ân*, 722.

⁷⁶ İsmail Bulut, "Kelimetullah' Bağlamında Mâtürîdî'nin 'Kelime/Logos' Anlayışı", *Ekev Akademi Dergisi*, 20/66 (Bahar 2016), 368.

⁷⁷ Yusuf Şevki Yavuz, "Ruh" *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınevi, 2008), 197.

⁷⁸ Âli İmrân, 3/39.

⁷⁹ Ali İmran, 3/45.

⁸⁰ En-Nisa, 4/171.

⁸¹ Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'ân*, 2:328.

belirten Mâtürîdî, bunun birkaç örneğinin daha olduğunu, Hz. İbrahim'e (a.s) "Halilullah", Hz. Mûsâ'ya (a.s) "kelimullah" denilmesinin de bu saygınlığın ifadelerinden olduğunu belirtir.⁸²

4.2. Doğum Mucizesi

Hz. İsâ (a.s) babasız bir şekilde dünyaya gelmiştir. Bu Hz. Âdem'den (a.s) sonra insanlık tarihinde eşine rastlanır bir durum değildir. İmam Mâtürîdî'ye göre onun babasız dünyaya gelmesi kün emrinin neticesinde vasitasız bir şekilde oluvermiştir.⁸³ Hz. Meryem, Kudüs'ün doğu tarafında doğru çekildiğinde kendisine Cebrail'in (a.s) geldiği, ona Hz. İsâ'yı (a.s) müjdelediği bildirilmektedir.⁸⁴ Mâtürîdî, çocuğun Hz. Meryem'in burnundan üfürüldüğü ya da yakasından üfürüldüğü gibi yorumların sağlam bir kaynağa dayanmadıkça reddedilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu konuda asıl kaynağın Kur'an olduğunu belirten Mâtürîdî, Hz. Muhammed'in (s.a.v) de bunları Allah'tan öğrendiğini ve sağlam bir kaynaktan günümüze böyle bir haberin gelmediğini belirtir.⁸⁵

Hz. İsâ'nın ve annesinin mucize oluşunu belirten ayeti⁸⁶ yorumlarken Mâtürîdî, yalnızca Hz. İsâ'nın babasız yaratılışının bir mucize olmadığını, bütün insanların aslında mucizevi bir şekilde yaratıldığını belirtir. Erlik suyundan hayatı başlayan insan, nutfe, alaka, mudga gibi süreçlerden geçerek insan oluncaya kadar değişik süreçlerden geçmektedir. İnsana bu şekilde can verilmesi, Hz. İsâ'ya babasız can verilmesinden daha olağan bir durum değildir. Birinci durum da ikinci durum kadar mucizedir. Ancak Hz. İsâ'nın yaratılışı alışıla gelmişin dışında olduğu için onun mucize oluşuna vurgu yapılmıştır.⁸⁷

4.3. Beşikte Konuşması

Hz. İsâ'nın (a.s) beşikte ve yetişkinlikte konuştuğu⁸⁸ bilinmektedir. Hz. Meryem kucağında bir çocuk ile gelince insanlar onu ayıplamışlar, Hz. Meryem ise onlarla konuşmayarak susma orucu tuttuğunu belirtmiştir.⁸⁹ İnsanlar üzeri-

⁸² Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'ân*, 1:201.

⁸³ Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'ân*, 2:338.

⁸⁴ Meryem, 19/16-33.

⁸⁵ Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'ân*, 9:173.

⁸⁶ el-Mü'minun, 23/50.

⁸⁷ Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'ân*, 10:48.

⁸⁸ Âl-i İmrân, 3/46.

⁸⁹ Meryem, 19/26.

ne gelince Hz. Meryem çocuğu işaret etmiş ve Hz. İsa (a.s) beşikteyken konuşmuştur. *“Ben Allah'ın kuluyum; O, bana kitap verdi ve beni peygamber yaptı. Nerede olursam olayım, o beni kutlu ve bereketli kıldı; yaşadığım sürece bana namazı, zekâti emretti ve anneme saygılı olmayı emretti, beni zorba ve isyankâr yapmadı. Doğduğum gün, öleceğim gün ve yeniden hayata döndürüleceğim gün esenlik benimle olacaktır.”*⁹⁰

Beşikte konuşma hadisesi Mâtürîdî'ye göre hissi mucizelerin ebedi olarak devam edecek cinsindedir. Mesela Mûsâ'ya verilmiş olan yed-i beyzâ, âsâ gibi mucizeler işleri bitince eski haline dönmektedir. Âsâ sihirlere hepsini yutunca tekrar âsâ haline dönmüş, beyaz el de belli bir zaman sonra tekrar normal hale dönmüştür. Ancak beşikte konuşmak devam eden hissi bir mucize olarak Hz. İsa'ya has kılınmıştır.⁹¹ Buradaki diğer bir mucizenin Hz. Meryem'e verilmiş bir müjde olduğuna değinen Mâtürîdî, çocuğunun kühûlet(yetişkinlik) çağında konuşacağını söylenmesi Hz. Meryem'in gönlünü ferahlatmak için verilmiştir.⁹² Daha uzun yıllar yaşayacağını bilmesi, annesinin gönlünü ferahlatmıştır.

4.4. Peygamberlik Zamanındaki Mucizeleri

Hz. İsa (a.s), İsrailoğulları'na peygamber olarak gönderilmiş ve onlara çeşitli mucizeler göstermiştir. *“Onu İsrailoğulları'na elçi olarak gönderecek ve o şöyle diyecek: Kuşkuya yer yok, işte size rabbinizden bir mucize ile geldim; size çamurdan kuş biçiminde bir şey yapar ona üflerim, Allah'ın izni ile derhal kuş oluverir; yine Allah'ın izniyle körü ve cüzzamlıyı iyileştirir, ölüleri diriltirim; ayrıca evlerinizde ne yiyip ne biriktirdiğinizi size haber veririm. Eğer inanan kimseler iseniz elbette bunda sizin için bir ibret vardır.”*⁹³

Hz. İsa (a.s)'ın çamurdan kuş oluşturması mucizesine değinen Mâtürîdî, burada kullanılan “h-l-k” (yaratma) fiilinin mecâzî manada kullanıldığını belirtir. Yaratmanın sadece yoktan var etmek olduğunu belirten Mâtürîdî, bunun yalnızca Allah tarafından yapılabileceğini belirtir.⁹⁴ Peygamberlerin mucizelerinin alışagelmış şeylerin dışında gerçekleştiğini belirten Mâtürîdî, andan doğma körleri ya da alaca hastalarını iyileştirmenin de bu kategoriye girdiğini belirtir. Bunların da mucizelere dâhil olduğunu söyler.⁹⁵ “Ekme” kelimesine odakla-

⁹⁰ Meryem, 19/31-34.

⁹¹ Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'ân*, 2:338.

⁹² Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'ân*, 2:339.

⁹³ Âl-i İmrân, 3/49.

⁹⁴ Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'ân*, 2:342.

⁹⁵ Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'ân* 2:342.

nan Mâtürîdî, doğuştan kör veya gözleri mesh edilip silme çekilmiş olan kimse manalarına gelebildiğini belirtir.⁹⁶

Burada önemli bir noktaya temas eden Mâtürîdî, mucizeleri peygamberlerin gerçekleştirmediklerini belirtir. Mucizeler sadece onların elinde görünmektedir. Yaratmanın yoktan var etmek olduğunu belirten Mâtürîdî, kulun buna güç yetiremediğini, peygamberlerin de elinde zuhur eden mucizelerin asıl hâlik ve fâilinin Allah olduğunu belirtir.⁹⁷

Mucizelerin insanların güç yetiremediği hususlardan olması gerektiği malumdur.⁹⁸ Ölülerini diriltmek, kör ve alacakları iyileştirmek bunlardandır ancak, evde biriktirdiklerini bilmek kâhin ve münecimlerin de yapabildiği hususlardandır, bunun mucize olmasının hikmeti nedir gibi bir soru ile karşılaşılabileceğini belirten Mâtürîdî, münecimlerin bu tür bilgileri yıldızlardan öğrendiklerini iddia ettiklerini söyler. Hz. İsa'nın bu ilimleri öğrenmek için kimseye gitmediği bilinmektedir. Mâtürîdî, bu ilimleri bilmeden bunu yapabilmesinin de bir mucize olduğunu belirtir.⁹⁹ Kaldı ki münecimler veya kâhinler çoğu bilgilerinde de isabet edememektedir. Hz. İsa'nın (a.s) kavminde birçok doktor ve basiret sahibi kişilerin bulunduğunu belirten Mâtürîdî, bu kimselerden hiçbirisinin peygamberlik gibi bir iddialarının olmadığını belirtir. Ancak bütün bu delillere rağmen kavmi ona iman etmemiştir.

Hz. İsa'dan (a.s) gökten bir sofranın inmesi istendiğinde *"Allah'a giden yolda benim yardımcıları kimlerdir"*¹⁰⁰ diye sorduğunu aktaran Mâtürîdî, burada sofranın inip inmediği ile alakalı farklı yorumlar olduğunu belirtir. *"O vakit Havârilere: "Ey Meryem oğlu İsa! Senin Rabbin bize gökten bir sofrayı indirmeye güç yetirebilir mi?" demişlerdi; o da: "Eğer gerçekten mü'min iseniz Allah'tan korkun!" demişti. Havârilere: "İstiyoruz ki o sofradan yiyelim, böylece kalplerimiz mutmain olsun, bize doğru söylediğini bilelim ve buna şahitlik edenlerden olalım" dediler." "Meryem oğlu İsa şöyle yalvardı: Allahım! Ey Rabbimiz! Bize gökten öyle bir sofrayı indir ki, ilk gelenimize kadar bizler için bir bayram ziyafeti ve senden bir işaret olsun. Bizi rızıklandır, sen rızık verenlerin en hayırlısıdır. Allah da şöyle buyurdu: Onu size mutlaka indireceğim; fakat bundan sonra içinizden kim inkâr ederse, varlıklar*

⁹⁶ Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'ân*, 2:344.

⁹⁷ Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'ân*, 2:342.

⁹⁸ Ramazan Biçer, The value of the religious knowledge in the formation of faith, *KADER*, 8/1 (2010), 86.

⁹⁹ Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'ân*, 2:243.

¹⁰⁰ Al-i İmran, 3/52.

âleminde hiç kimseye etmediğim azabı ona edeceğim."¹⁰¹ Bu ayetlerde geçtiği üzere, Allah'ın gökten sofrayı indirdiğinde, inkâr edenlere âlemde yapmayacağı azabı yapacağını bildirmiştir. Havariler bir mucize görmeyi talep etmişler, her ne kadar iman etmiş dahî olsalar da imanlarının pekişmesi için böyle bir şeyi talep etmişlerdir. Bu talepleri Hz. İbrahim'in (a.s) Allah'ı görme taleplerine benzeten Mâtürîdî, Havarileri makul karşılamaktadır. Mâtürîdî, Sofranın gelip gelmediğine dair net bir açıklama yapmaktan kaçınmaktadır.¹⁰² Mâtürîdî, Hasan-ı Basrî'den, "bizler son geleniz ve bize o sofraya ulaşmadı" dediğini aktararak sofranın gelmediğini söylediğini aktarır.¹⁰³ İkinci bir görüş olarak sofranın indirildiğini, ancak inkâr edenlerin azaba çarptırılmadığını belirtir. Bir kısım müellifin de "bayram olma" durumunun neshedildiğini bildirdiğini aktarır. Hiç kimse- nin yapmadığı azabı ahirette de yapmasının mümkün olduğunu belirtmiştir.¹⁰⁴

Hz. İsa'nın baştan sona mucize olduğu söylenmişti. Doğumu, beşikteki halleri gibi dünyadaki son zamanları da mucize olan Hz. İsa (a.s), göğe kaldırılmasına da şaşırılmaması gerekmektedir. İsa'nın göğe yükseltilmesi¹⁰⁵ veya Allah'ın katına yükseltilmesi¹⁰⁶ onun için bir şereftir. Yoksa mekânsal olarak ilâhî huzura yükselmeden bahsedilmemektedir. Bu durumda Mücessime ve Müşebbiheye bir kapı açılmayacağını belirten Mâtürîdî, bir şeyin Allah'a izafe edilmesinde ona tekrîm (yüceltme) anlamından başka maddi anlamlar aramak yanlış bir yol olduğunu dile getirir.¹⁰⁷

Hz. İsa'nın göğe yükselmesi tartışmalı bir konu durumundadır. "Allah buyurmuştu ki: Ey İsa! Ben seni vefat ettireceğim, seni katıma yükselteceğim, seni o inkârcılardan arındıracağım".¹⁰⁸ Bu ayetle ilgili farklı yorumların var olduğunu belirten Mâtürîdî, tapılmaya lâyık bir varlık olmadığını belirtmek için onun vefat ettirilmiş olabileceğini belirtir. Diğer yorumun bedenlen düşmanlar arasından alınıp yüksek bir yere götürülmek olduğunu belirtir. Bu ayette takdim te'hir olduğunu, "katıma yükseltip daha sonra yeryüzüne inmenin ardından

¹⁰¹ Maide, 5/112-115.

¹⁰² Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'ân*, 4:379.

¹⁰³ Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'ân*, 4:379.

¹⁰⁴ Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'ân*, 4:380.

¹⁰⁵ Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'ân*, 2:341.

¹⁰⁶ Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'ân*, 2:351.

¹⁰⁷ Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'ân*, 2:351.

¹⁰⁸ Âl-i İmran, 3/55.

vefat ettireceğim” takdirinde olduğunu belirtir. Teveffî kelimesinin öldürmeden yeryüzünden alınmak anlamına da gelebildiğini belirtir.¹⁰⁹

“Kesin olarak onu öldürmemişler, bilâkis Allah onu kendine kaldırmıştır. Allah izzet ve hikmet sahibidir. Ehl-i Kitap’tan her biri ölümünden önce ona mutlaka iman edecektir; o da kıyamet gününde onlara şahit olacaktır.”¹¹⁰ Âyetini yorumlarken Mâtürîdî, bu konuda birkaç yorumun olduğunu belirtir. Hasan-ı Basrî’nin kıyamete yakın Hz. İsa’nın (a.s) geleceğini aktardığını belirtir. Diğer yoruma göre ise, “Hristiyanlardan her biri ölmeden önce, Hz. İsa’ya (a.s) iman edecek” olarak da anlaşıldığını, bu zamirinin Hz. İsa’ya (a.s) değil Hristiyan bireylere gittiğini belirtir. Bu imanların onlara fayda sağlamayacağını belirten Mâtürîdî, bu imanı Firavunun imanına benzetir. Ancak tefsirdeki anlatımından Mâtürîdî’nin Hz. İsa’nın göğe yükseldiğini kabul ettiği anlaşılmaktadır. Hz. İsa (a.s), İnsanların iftira, fitne ve inkârlarından kurtarılmış, Allah katında farklı bir hayatla yaşam bulmuştur. Kıyamete yakın fitnelerin çoğaldığı zaman yeryüzüne inecek ve Deccâli öldürecektir. Bunun üzerine Hristiyanlar da ona iman edecektir.¹¹¹

Hz. İsa’nın ahir zamanda gelecek olması Hz. Muhammed’in (s.a.v) son peygamberliğine hâle getiren bir durum değildir. Çünkü Hz. İsa (a.s) yeni bir şeriat getiren peygamber olarak değil Hz. Muhammed’e (s.a.v) tâbi olan bir kişi olarak gelecektir. Hz. İsa’nın (a.s) semaya kaldırılmasının ontolojik olarak bir sorun oluşturduğunu, bedeninin insan formunda olduğu için gökyüzünde yaşamaya elverişli olmadığı yorumları da yapılmıştır.¹¹² Unutulmamalıdır ki mucizeler Allah katından gelen hârikulâde durumlardır. Allah’ın yarattığı mucizeler incelendiğinde maddelerin özündeki yapısında değişiklik yapıldığı görülmektedir. Mesela Hz. İbrahim’i (a.s) ateşin yakmaması¹¹³ olayı incelendiğinde ateşin aslî özelliği olan yakıcılığın değiştiği görülmektedir. Veya Hz. İsa’nın (a.s) ölümleri diriltmesi, kuş şeklini verdiği çamurun kuş olup canlanıp uçuşması bilimsel açıdan incelendiğinde reddedilmesi gereken durumlar gibi gözükmektedir. Ancak Kur’an’ın bildirmesiyle bilinmektedir ki bunlar olduğu gibi ina-

¹⁰⁹ İsmail Bulut, “İmam Mâtürîdî Perspektifinde Hz. İsa”, *Kastamonu Üniversitesi IV. Uluslararası Şeyh Şaban-ı Velî Sempozyumu -Haneflik-Mâtürîdilik*, (Kastamonu, 5-7 Mayıs 2007) ed. Cengiz Çuhadar. (Kastamonu, Kastamonu Üniversitesi Matbaası, 2017). 2:520.

¹¹⁰ en-Nisa, 157-158.

¹¹¹ Mâtürîdî, *Te’vîlâtü’l-Kur’ân*, 4:114.

¹¹² İsmail Bulut, “İmam Mâtürîdî Perspektifinde Hz. İsa” 524.

¹¹³ Enbiya, 21/69.

nılması gereken hârikulâdelerdir. Hz. İsa'nın (a.s) gökte yaşaması veya kıyamet zamanında gelmesi mucizeleri ölüleri diriltmekten daha imkânsız bir durum olmasa gerektir.

4.5. Hz. Muhammed (s.a.v) ve Hz. İsa'nın (a.s) Mucizelerinin Kıyası

Hz. Muhammed'in (s.a.v) mucizeleri ile Hz. İsa'nın mucizelerini karşılaştıran Mâtürîdî, Hz. Muhammed'in (s.a.v) hem duygusal (hissî) hem de aklî (bilgesel) mucizeleri olduğunu dile getirir. Ayın yarılması, zehirli koyun etinin konuşması, parmaklarından su gelmesi, uzunluğu bir ayı bulan yolu bir gecede geçmesi ve sayamadığımız mucizeleri hissî mucizelerine örnek olarak verilmektedir.¹¹⁴ Aklî mucizelerine örnek olarak ise aralarında fesahat ve belagat uzmanı kimselerin olduğu bir kavme Kur'an'ın indirilmesini gösteren Mâtürîdî, meydan okuma (tehadî)¹¹⁵ ayetlerini gündeme getirerek, eğer Kur'an'ın bir benzerini yapabilselerdi bunu yapıp kurtulacaklarını, kendi canlarını tehlikeye atacaklarını söyler. Bunu yapamamış olmalarını Kur'an'ın mucizesi olarak beyan eden Mâtürîdî, hangi mucizenin bundan daha büyük olabileceğini de sormaktadır. İsa'nın (a.s) da mucizelerinin hepsinin hislere hitap ettiğini bunun da o toplumun ihtiyacı olduğunu söyler.¹¹⁶

5. SONUÇ

Mesned Mucizeler peygamberleri destekleyen en önemli delillerdir. Bu yüzden mucizelerin doğru anlaşılabilmesi önemlidir. Mucizeleri yaratan kişi peygamber değil Allah'tır. Peygamberler mucizeler için sadece araçtır. İnsanlar mucizeleri peygamberlere izafe ettiklerinde yanılmışlar, gerçeği görememişlerdir. Yaratmak Allah'ın fiilidir, dilerse olayları her zaman alışık olduğumuz surette yaratır. Ama dilerse mucizelerle bütün tabîî kuralları değiştirme gücüne de sahiptir.

Her olağanüstü olay mucize diye isimlendirilmemiştir. Onu diğer olağanüstülüklerden ayıran bazı hususlar vardır. Harikulâdeyi kendine nispet eden yani onun yaratıcısı olduğunu belirten kişi, onun mucize olmadığını da beyan etmiş olur. Çünkü mucizenin kaynağı Hz. Allah'tır. Alelâde bir olay da mucize

¹¹⁴ Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'ân*, 2:342.

¹¹⁵ Allah'ın Kur'an'ın bir benzerinin getirilemeyeceğini beyan edip meydan okuması.

¹¹⁶ Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'ân*, 2:342.

diye isimlendirilemez. Mucizenin tabiat kanunlarının üzerinde olması gerekir. Bir kişinin meydan okuyarak ortaya koyduğu harikulâdenin benzerini başka birisi de ortaya koyarsa bu onun mucize olmadığını göstermektedir. Bir kimse peygamberlik iddiasında değilken elinden harikulâde bir iş çıksa buna mucize denilmez. Bu kimse samimi bir Müslüman ise keramet göstermiş olabilir.

Muhatapların benzerini getirmesi istenerek meydan okunması da birçok âlim tarafından şart görülmüştür. Tehaddî denilen bu meydan okuma, muhatapların aciz olduklarının kendileri tarafından itiraf edilmesidir.

Mucize gönderilmesinde birçok sebep ve hikmetten söz edilmektedir. Öncelikle kendisine mucize gönderilen peygamberi psikolojik olarak desteklemektedir. Vahiy gelmediğinde Allah'ın kendisine darılmasından¹¹⁷ endişelenen Hz. Muhammed (s.a.v) bu noktada büyük bir örnektir. Kendilerine mucize geldiğini bilmeleri, peygamberlere ilâhî korumada olduklarını hissettirmiş, bu durum onları tebliğ hususunda daha güçlü kılmıştır. Peygamberlerle beraber mucizelere şahit olan inananlar da gönül ferahlığına kavuşmuşlar, kendilerini güvende hissetmişlerdir. Peygamberlerine daha sağlam bir bağ ile bağlanmışlardır. Henüz Müslüman olmamış, kalplerinde kuşku duyan ve bir işaret bekleyen insanlar mucizeler ile iman etmiş ve peygamberin yanında durmuşlardır. İman etmeyip mucizeleri gördüğü halde inkârı seçen insanların da cehennemdeki derecelerini artırması açısından mucize önemlidir.

Mâtürîdî, peygamberlerin risâlet davalarını ispatta mucizenin çok önemli bir rol üstlendiğini bildirir. Ona göre peygamberlerin ahlâkı, tavırları, yetiştikleri toplumun kötülüklerinden uzak kalışları ve doğrulukları risâletlerinin doğruluğunu gösteren delillerdir. Bunun yanında mucizeler ile desteklenmiş olmaları onları davalarında şüphe götürmez bir doğruluğa taşır. Dünyalık peşinde koşmayıp, insanların hidayeti için gece gündüz uğraşmaları muhatapların gördükleri bir durumdur ve bu onları tasdik etmelerini gerektirmektedir.

Hz. İsa'nın hayatı incelendiğinde beşiğinden son anlarına kadar hep bir olağanüstülüklerle muhatap olduğu söylenebilir. Hristiyanların Hz. İsa'yı yanlış tanıdığı, Onu ve mucizelerini olduğundan daha yüksek konuma yükseltip ona Allah'ın oğlu diyerek ifrata kaçtıkları görülmektedir. Mâtürîdî'nin yorumu ile onun hayatı baştan sona mucizedir ancak o da diğer peygamberler gibi bir peygamberdir.

¹¹⁷ Duha, 93/3.

Hz. İsa (a.s.)'ın "rûhullah" ve Allah'tan bir "kelime" olmasının asla Hristiyanların anladığı gibi onun ulûhiyetine delil olmamaktadır. Mâtürîdî'ye göre ona "kelime" denilmesi onu şerefliendirmek için söylenmiş bir sözdür. "Ruhullah" denilmesi hakkında da buna yakın bir ifade kullanan Mâtürîdî, Hz. İsa'nın (a.s) doğduğunda "Ben Allah'ın kuluyum" demesinde büyük bir hikmet görmektedir. Zira o ilk ettiği sözleri ile şirki reddedip kendisinin kul olduğunu beyan etmiştir. Ancak Hristiyanlar bunun aksine onu ilahlaştırmışlardır.

Hz. İsa'nın (a.s) mucizelerine baktığımızda kuş şeklindeki toprağı canlandırması, ölüleri diriltmesi, körü-alacalıyı iyileştirmesi ve evde biriktirilenlerden haber vermesi gibi mucizeleri başka peygamberlerin mucizelerine benze-memektedir. Yaratmak fiilinin Hz. İsa (a.s) için kullanılmasını mecâzî olarak gören Mâtürîdî, yaratmanın gerçek anlamda sadece Allah için kullanılabileceğini belirtir.

Hz. İsa'nın (a.s) doğumunun büyük bir mucize olduğunu belirten Mâtürîdî, beşikte konuşmasında kendisinin Allah'ın kulu olduğunu belirtmesini önemli bulmuştur. Çünkü Hristiyanlar zıt bir görüş ortaya atarak Hz. İsa'nın (a.s) ulûhiyetine inanmışlardır. Evde biriktirilenlerin haber verilmesinin diğer mucizelerden ayrıştığını belirten Mâtürîdî, kâhinlerin de buna benzer iddialarının olduğunu aktarır. Kâhinlerin iddialarının peygamberlik iddiasına benze-mediyini, onların belli eğitim süreçlerinden sonra bu bilgileri yalan yanlış aktardıklarını belirtir. Peygamberler ise hiçbir eğitimden geçmeden geleceğe dair bilgileri Allah'tan almışlardır ve kâhinlerin aksine verdikleri bilgilerin hepsi gerçekleşmiştir.

Havarilerin gökten sofranın indirilmesi taleplerinin Hz. İbrahim'in (a.s) Allah'ın ölüleri diriltmeyi istemesine benzeten Mâtürîdî, imanın pekişmesi için bu tür isteklerin olabildiğini makul görmektedir. Hz. İsa'da (a.s) bunun için dua etmiş, bir rivayete göre bir sofranın indirilmiş, diğer rivayete göre ise Havariler, Allah'ın bu mucize geldikten sonra inkâr edenlere çok büyük bir azap uygulayacağını duyduklarında bu istekten vazgeçmişlerdir. Mâtürîdî, bu konuda net bir açıklama yapmaktan kaçınır.

Hz. İsa'nın (a.s) göğe yükseltilmesi bugün dahî tartışılan konulardan birisidir. Fiziksel kurallardan ibaret gördüğümüz dünyamızdan bir kimsenin göğe kaldırılması, orada bizlerin bilemediği bir hayatla yaşaması, düşünüldüğünde akılla kavranılacak bir durum değildir. Ancak, mucizeler incelendiğinde her birisinin akıllara durgunluk vermesi aslî karakteridir. Her toplum için "akla aykırı" şeylerin mucize olarak gönderilmesi âdetullahaya uygundur. İmam

Mâtürîdî bu konuda Hz. İsâ'nın (a.s) kıyamete doğru tekrar indirileceğini bildirir. Hz. İsâ'nın (a.s), gökteki hayatının ontolojik olarak mümkün olmayışı veya böyle bir durumun tam olarak anlaşılabilmesi mucizeliğe hâlel getiren bir durum değildir. Aksine mucizenin ana karakterinde bu mevcuttur. Hz. İbrahim'i (a.s) ateşin yakmaması da aklın sınırları dışında kalmaktadır. Aslında her mucizede tabiat kurallarını delmesi açısından birer itiraz gelebilir. Ancak Allah'ın kitabındaki hususları tasdik etmek Müslümanlığın gerekliliğindedir.

6. KAYNAKÇA

- Abdülbakî, Muhammed Fuad. "b-y-n", "Burhân." *el-Mu'cemü'l-Müfehres li-Elfâzi'l-Kur'âni'l-Kerîm*. Kahire: Dâru'l-Hadîs. 2001.
- Ak, Ahmet. *Büyük Türk Alimi Mâtürîdî ve Mâtürîdîlik*. İstanbul: Bayrak Matbaası, 2008.
- Âmidî, Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed b. Sâlim. *Ebkâru'l-Efkâr fi Usûlu'd-Din*. Thk. Ahmed Ferid el-Mezîdî. Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye. 2002
- Atik, Bilal. *Kur'ana ve Sünnete Göre Nübüvvet Bağlamında Değişmeyen Sünnetullah Olarak Mucize Olgusu*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi. 2018.
- Bâkîllani, *Kitâbü'l-Beyânî'l-Fark Beyne'l-Mucizât ve'l-Kerâmât ve'l-Hiyel ve'l-Kehâne ve's-Sihr ve'n-Nâr ve'n-Necât*. Thk. Richard McCarthy. Beyrut: 1958.
- Biçer, Ramazan. "The value of the religious knowledge in the formation of faith". *KADER* 8/1 (2010), 86.
- Biçer, Ramazan. "Mâtürîdî'ye göre dinî tebliğin karakteristik özellikleri" *Diyanet İlmî Dergi* 55 (2019): 629-640.
- Bulut, Halil İbrahim. "Mucize" *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 30:350-352 İstanbul: TDV Yayınları. 2005.
- Bulut, Halil İbrahim. *Nübüvvetin İspatında Mucize*. Ankara: Araştırma Yayınları. 2006.
- Bulut, İsmail. "Kelimetullah Bağlamında Mâtürîdî'nin 'Kelime/Logos' Anlayışı", *Ekev Akademi Dergisi*, (20/66, 2016). 367-391.
- Bulut, İsmail. "İmam Mâtürîdî Perspektifinde Hz. İsâ". *Kastamonu Üniversitesi IV. Uluslararası Şeyh Şaban-ı Velî Sempozyumu -Hanefilik-Mâtürîdîlik*. (Kastamonu, 5-7 Mayıs 2007) ed. Cengiz Çuhadar. 514-526. Kastamonu, Kastamonu Üniversitesi Matbaası. 2017.
- Cürcânî, Seyyid Şerif. *Şerhu'l-Mevâkıf*. Trc. Ömer Türker. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları. 2005.
- Cüveynî, Seyyid Şerif. *Kitâbu'l-İrşâd İlâ Kavâidi'l-Edilleti Fî Usûli'l-İtikâd*. thk. Ahmed Abdurrahîm es-Sâyih Kâhire: Mektebetu's-Sekâfeti'd-Dîniyye. 2009.

- Çelebi, İlyas "Sihir" *Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 37:170-172. Ankara: TDV Yayınları. 2009.
- Çetin, Yavuz. "Âyet" *Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 4:242-244. İstanbul: TDV Yayınları. 1991.
- Eraslan, Yunus. "İlham Bağlamında Eş'arî Kelâm Okulunun Tasavvufî İlişkisi." *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. (2/ 2019) 6/11, 671-709.
- Işık, Kemal. *Mâtürîdî'nin Kelâm Sisteminde İman Allah ve Peygamberlik Anlayışı*. Ankara: Fütüvvet Yayınları. 1980.
- İbnü'l-Esîr, Ebü'l-Hasen İzzüddîn Alî b. Muhammed b. Muhammed eş-Şeybânî el-Cezerî. *en-Nihâye fi Garîbi'l-Hadîs ve'l-Eser*. thk. Tâhir Ahmed ez-Zâvî ve Mahmûd Muhammed. Kahire: el-Mektebetü'l-İslâmiyye. 1963.
- İbn Fûrek, Ebu Bekir Muhammed. *Mücerredü Makâlâtî's-Şeyh Ebi'l-Hasan el-Eşarî*. thk. Daniel Gimaret. Beyrut: Daru'l-Meşrik, 1987.
- İsfehânî, Râğîb. "Mucize" *el-Müfredât fi Garîbi'l-Kur'an Kur'an Kavramları Sözlüğü*. Trc: Mustafa Yıldız İstanbul: Çıra Yay. 2017.
- Kâdî, Abdulcebbar. *Şerhu'l Usûli'l-Hamse*. nşr: Abdülkerîm Osman. Kahire: 1988.
- Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr b. Ferh el-Endülüsî. *el-Câmi' li-Ahkâmî'l-Kur'ân*. Thk. Muhammed İbrahim el-Hifnâvî. Mahmud Hâmid Osman. Kahire: Dâru'l-Hadîs. 2005.
- Kurt, Fatih. "İmâm Mâtürîdî'ye Göre Bazı Âhret Aşamaları." *Diyanet İlmi Dergi* 55/3 (2019): 641-662.
- Kutluer, İlhan. "Determinizm" *Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 9:215-220. İstanbul: TDV Yayınevi, 1994.
- Mâtürîdî, Ebu Mansur *Te'vîlâtü'l-Kur'ân*. Trc: Bekir Topaloğlu. İstanbul: İsam Yayınları. 2017.
- Mâtürîdî, Ebû Mansûr, *Kitabü't-Tevhid*. Trc: Bekir Topaloğlu. İstanbul: İsam Yay. 2017.
- Nesefî, Ebü'l-Muîn. *Tebziratü'l-Edille fi'l-Kelâm*. Kâhire, Dâru'l Kütübî'l-İlmiyye 2011.
- Önal, Recep. "Mâtürîdî'nin Hayatı, Eserleri ve Kelâm İlmi'ndeki Yeri." *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8/3 (2003), 325-360.
- Özalvarlı, Mehmet Said. "Hârikulâde", *Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 16:151-153. İstanbul: TDV Yayınevi. 1997.
- Pay, Metin. "İslâm Düşüncesinde Bazı Mucize Telakkileri". *Dini Araştırmalar Dergisi*. (18/47. 2015): 146-171.
- Razi, Fahreddin Muhammed b. Ömer b. Hüseyin. el-Muhassal Kelama Giriş. Trc. Hüseyin Atay Ankara: Ankara Üni. İlahiyat Fak. Yay. 2002.
- Sabunî, Nureddin. Mâtürîdî'ye Akaidi, Trc: Bekir Topaloğlu. İstanbul: İFAV Yayınevi. 2015.

- Teftâzânî, Sa'duddîn. Şerhul Akaid. Trc. Talha Hakan Alp İstanbul Rihle Kitap Yay. 2011.
- Teftâzânî, Sa'duddîn, Şerhu'l-Makâsîd. Kum. 1989.
- Topaloğlu, Bekir. "Beyyine" Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. 6:96-97 İstanbul: TDV Yayınları. 1992.
- Yazır, Elmalılı Hamdi. Hak Dini Kur'an Dili. İstanbul: Fazilet Neşriyat. 2015.
- Yavuz, Yusuf Şevki. "Ruh" Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 35:197-199. İstanbul: TDV Yayınları, 2008.